

روابط ساختاری حمایت اجتماعی ادراک شده با گرایش به مصرف مواد در دختران نوجوان: نقش میانجی رضایت از زندگی

زکيه آخوندی^۱، محمدجواد اصغری ابراهیم آباد^۲، ابوالفضل حسینی^۳، سمیه سادات ابراهیمی^۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۳۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۱/۰۵

چکیده

هدف: هدف از پژوهش حاضر بررسی نقش میانجی رضایت از زندگی در رابطه بین حمایت اجتماعی ادراک شده با گرایش به مصرف مواد در دختران نوجوان بود. **روش:** پژوهش حاضر توصیفی-همبستگی از نوع معادلات ساختاری بود. جامعه آماری پژوهش شامل دانش آموزان شهر مشهد بود. از این بین، ۲۶۱ نفر به شیوه نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای انتخاب شدند و به مقیاس حمایت اجتماعی ادراک شده، پرسشنامه گرایش به مصرف مواد و پرسشنامه رضایت از زندگی پاسخ دادند. به منظور تحلیل مدل پژوهش از مدل معادلات ساختاری استفاده شد. **یافته ها:** یافته ها نشان داد که رضایت از زندگی در رابطه حمایت اجتماعی ادراک شده با گرایش به مصرف مواد دختران نوجوان نقش میانجی داشت. در مجموع، نتایج نشان داد که مدل از برازش مطلوبی برخوردار بود. **نتیجه گیری:** لزوم تدوین برنامه ها و آموزش هایی جهت افزایش حمایت اجتماعی ادراک شده در نوجوانان که افزایش رضایت از زندگی را در پی خواهد داشت، در نظام های خانواده و آموزش و پرورش پیشنهاد می شود.

کلیدواژه ها: حمایت اجتماعی ادراک شده، گرایش به مصرف مواد، رضایت از زندگی

۱. کارشناسی ارشد، گروه مشاوره، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

۲. نویسنده مسئول: استادیار، گروه روانشناسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران. پست الکترونیک:

mjasghari@um.ac.ir

۳. دانشجوی دکتری، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

۴. دانشجوی دکتری، گروه روانشناسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

مقدمه

از دیرباز متخصصان از نوجوانی به عنوان یک دوره مهم و حساس در گستره زندگی نام برده‌اند. نوجوانی زمان شکل‌گیری هویت و دورانی برای انتخاب‌ها و تجربه‌های شخصی است. این دوره با تغییرات گسترده‌ای در همه ابعاد زندگی همچون جسمی، شناختی، هیجانی و اجتماعی و... روبه‌رو است و این امر ممکن است به فشارهای روانی و تنش‌های بسیاری برای نوجوان منجر شود که می‌تواند باعث گرایش نوجوان به رفتارهای پرخطری همچون مصرف مواد مخدر شود (زراعت‌حرفه و خضری‌مقدم، ۱۳۹۶؛ زارعی، ۱۴۰۱؛ حسین‌زاده، عزیزی و توکلی، ۱۳۹۳). مصرف مواد مخدر در دوره نوجوانی یکی از نگرانی‌های سلامت همگانی است که باعث به‌خطر افتادن رفاه فردی و توسعه سالم جامعه می‌شود (برنستتر، لو و فورمن^۱، ۲۰۱۱؛ یانگ، شیا، هان و لیانگ^۲، ۲۰۱۸)؛ به‌طوری‌که اثرات آن در پیدایش دیگر آسیب‌های روانی و اجتماعی همچون افسردگی، اضطراب، بیکاری، بی‌خانمانی و... آشکار شده است (طباطبایی‌چهر، ابراهیمی‌ثانی و مرتضوی، ۱۳۹۱). مصرف مواد هم سلامت جسمی و روانی افراد مصرف‌کننده و هم خانواده‌هایشان را تحت تأثیر قرار می‌دهد (زننگ و چن^۳، ۲۰۲۲). طبق گزارش مؤسسه ملی سوءمصرف مواد مخدر آمریکا در سال ۲۰۱۴ تقریباً ۵۰٪ از دانش‌آموزان دبیرستانی به مصرف مواد غیرقانونی مشغول بوده‌اند (گوردن، راسل و فاینان^۴، ۲۰۲۰). در ایران نرخ درگیر بودن افراد و خانواده‌هایشان با پدیده اعتیاد در سال ۱۳۹۲ را، بیش از ۱۱ میلیون نفر برشمرده‌اند (کریمی، رضایی، شکیا و نویدیان، ۲۰۱۹). طبق آمار ۱۶ درصد از مصرف‌کنندگان مواد در ایران زیر ۱۹ سال هستند و شیوع رفتارهای کم‌خطر و پرخطر مانند سرقت، مصرف تریاک، سیگار و الکل از ۲۰ تا ۲۵ درصد متغیر است (رونقی، پاک‌سرشت، اسیری و عطرکار روشن، ۲۰۱۸؛ سرکشیکیان، رزاقی‌زاده، مهرانی‌زاده و داستانی، ۱۴۰۲). آغاز مصرف مواد در دوران نوجوانی پیامدهای نامطلوب فردی و اجتماعی بسیاری را در طول زمان به همراه خواهد داشت (برنستتر و همکاران، ۲۰۱۱؛ گوردن و همکاران، ۲۰۲۰). از

جمله این پیامدها می‌توان به شکست در مدرسه و سطوح پایین تحصیلات (گوردن و همکاران، ۲۰۲۰؛ سل، سامبرانو، اسپرینگر و ترنر^۱، ۲۰۰۳)، مشکلات مالی و بیکاری (یانگ و همکاران، ۲۰۱۸؛ بابایی، رضایی و اکبری بلوطبنگان، ۱۳۹۶)، رفتار جنسی پرخطر (تاوالاسی^۲ و همکاران، ۲۰۱۳)، مشکلات بیشتر در سلامت روان مانند افسردگی و استرس بالا (تاوالاسی و همکاران، ۲۰۱۳؛ بابایی و همکاران، ۱۳۹۶) و کاهش رضایت از زندگی و شغل (یانگ و همکاران، ۲۰۱۸؛ بابایی و همکاران، ۱۳۹۶) اشاره کرد. طباطبایی‌چهر و همکاران (۱۳۹۱) بیان نمودند آغاز و تداوم مصرف مواد به دلیل تعامل چندین عامل با یکدیگر است که از جمله آنها می‌توان به نگرش مثبت به مواد و الکل (بیرز، تومبورو، کاتالانو، آرتور و هاوکنز^۳، ۲۰۰۴؛ دهقان و دهقان، ۲۰۱۴؛ امینی پزوه و صالح، ۲۰۲۰)، استرس (راس، کیلوک، مک‌هاگ و کارول^۴، ۲۰۲۰؛ احمدی شورک توکانلو، هوشنگی سالانقوچ و اصغری ابراهیم‌آباد، ۱۳۹۸؛ امینی پزوه و صالح، ۲۰۲۰)، مصرف مواد اعضای خانواده و همسالان (اکبری بورنگ، محتشمی‌نیا و سالاری‌فر، ۱۳۹۶؛ دامیکو و مک‌کارتی^۵، ۲۰۰۶) و فقر مالی و بیکاری (اکبری بورنگ و همکاران، ۱۳۹۶) اشاره کرد. از آن جایی که اختلالات اعتیاد و مصرف مواد پس از اختلال افسردگی در رده دوم اختلالات روان‌پزشکی جای دارند و نیز با توجه به اینکه گرایش به مصرف مواد از بزرگترین معضلات زیستی-روانی-اجتماعی است که به نابودی پایه‌های زندگی افراد و جوامع منجر می‌شود، در نتیجه لزوم شناخت عوامل تأثیرگذار در مصرف مواد در نوجوانان بسیار مهم است (تراکو^۶، ۲۰۲۰؛ جمشیدی، اصغری ابراهیم‌آباد و رسول‌زاده طباطبایی، ۱۳۹۹؛ قدرتی، محمدی‌پور و مفاخری، ۱۴۰۱).

الگوها و نظریه‌های گوناگونی در زمینه چرایی مصرف مواد مخدر بیان شده است. گلاتتر و هارتل^۷ با ارائه مدل علی روابط مستقیم و غیرمستقیم عوامل اجتماعی، خانوادگی و فردی نشان دادند که مصرف مواد حاصل تعامل فرد و محیط می‌باشد (محمدی، مهریار

1. Sale, Sambrano, Springer & Turner
2. Tavalacci
3. Beyers, Toumbourou, Catalano, Arthur & Hawkins

4. Roos, Kiluk, McHugh & Carroll
5. D'Amico & McCarthy
6. Trucco
7. Glantz & Hartel

و سوری، ۱۳۹۷). از جمله این عوامل فردی، رضایت از زندگی است که برخی از پژوهشگران به نقش آن در مشکلات مرتبط به مصرف مواد، توجه داشته‌اند (حشمت و همکاران، ۲۰۱۷؛ بابایی و همکاران، ۱۳۹۶؛ یانگ و همکاران، ۲۰۱۸). رضایت از زندگی به عنوان یکی از پیش‌بینی‌کننده‌های مهم بهزیستی جسم و روان و نیز سازگاری موفق در زندگی است که به ارزیابی شناختی فرد از شرایط کلی زندگی اشاره دارد. رضایت از زندگی بالاتر، توان پیش‌بینی وضعیت روانی و رفتاری افراد را به‌صورت مثبت دارد، درحالی‌که رضایت از زندگی پایین می‌تواند اختلالات روان‌شناختی مانند افسردگی، اضطراب و مصرف مواد را پیش‌بینی کند (روگوسکا، کاسنیرز و اوچینک^۱، ۲۰۲۱؛ یه^۲ و همکاران، ۲۰۲۱؛ یانگ، ژو و شیا^۳، ۲۰۲۰). میلان^۴ و همکاران (۲۰۲۱) بیان داشتند که می‌توان رضایت از زندگی را به‌عنوان یک شاخص جامع سلامت روان در نوجوانان نام برد. کنگ^۵ (۲۰۲۳) در پژوهش خود مبنی بر رابطه مصرف مواد مخدر غیرقانونی با رضایت از زندگی و خودارزیابی سلامت در جوانان، به این نتیجه رسیدند که مصرف مواد غیرقانونی با رضایت از زندگی رابطه منفی داد. پیکو، لوشچینسک، گیونز، تکوزل^۶ (۲۰۰۵) در پژوهش خود که یک بررسی فرهنگ‌محور از تأثیرات فردی و اجتماعی سیگار کشیدن نوجوانان از جمله رضایت از زندگی بود و بر روی دانش‌آموزان دبیرستانی انجام شده بود، به ارتباط میان مصرف سیگار و رضایت از زندگی رسیدند. آنها بیان داشتند دانش‌آموزانی که از زندگی خود راضی هستند و بیشتر آینده‌نگرند، به مصرف سیگار کمتر روی می‌آورند. آنها این ارتباط را ناشی از اثرات خودپنداره نوجوان در مورد وضعیت کنونی و آینده‌اش و همچنین اثرات ترجیحات ارزشی نوجوان که می‌تواند رفتارهای پیشگیرانه و یا ترویج‌گرانه را تقویت کند، می‌دانند.

بر پایه گزارش بسیاری از پژوهش‌ها، حمایت اجتماعی از دیگر عوامل مؤثر در گرایش و تداوم مصرف مواد می‌باشد (دیویس و جیسون^۷، ۲۰۰۵؛ طالقانی‌نژاد، داوری و

1. Rogowska, Ku'snierz, Ochnik
2. Ye
3. Yang, Zhou & Xia
4. Milas

5. Kang
6. Piko, Luszczynska, Gibbons & Teko'zel
7. Davis & Jason

لطفی کاشانی، ۱۳۹۸؛ اکبری بجندی و اسدی، ۱۳۹۹). حمایت اجتماعی به معنای میزان دریافت محبت، همراهی، مراقبت و توجه از اطرافیان از جمله خانواده، دوستان و دیگران است و اشاره به احساس ارزشمندی و تعلق به یک اجتماع دارد. حمایت اجتماعی به دو شکل حمایت اجتماعی دریافت شده به معنای حمایت واقعی افراد پیرامون فرد و نیز حمایت اجتماعی ادراک شده به معنای درک ذهنی فرد از اینکه در مواقع نیاز از شبکه یا منابع اجتماعی خود حمایت دریافت می کند یا خیر، مورد مطالعه قرار گرفته است. تأثیر حمایت اجتماعی ادراک شده بر سلامت روان نسبت به حمایت اجتماعی دریافت شده بیشتر گزارش شده است (عقدکی و صدیقی ارفع، ۱۴۰۲؛ گولاکتو^۱، ۲۰۱۰؛ وانگ^۲ و همکاران، ۲۰۲۱؛ کائو و لیانگ^۳، ۲۰۲۰). هیرشی^۴ پایه گذار نظریه کنترل اجتماعی، با طرح موضوع پیوند اجتماعی بیان می دارد که ضعیف بودن کنترل های اجتماعی و پیوندهای افراد با نهادهای اجتماعی باعث گرایش آنها به زیر پا گذاشتن قوانین می شود. درحالی که وقتی میان افراد و نهادهای اجتماعی پیوند نیرومندی برقرار باشد، در نظر گرفتن سود و زیان انحراف از هنجارهای اجتماعی توسط افراد، احتمال وقوع آن را کاهش می دهد. در نتیجه چنانچه ارتباط افراد با نهادهای اجتماعی مانند خانواده و مدرسه نزدیک باشد و نیز ارزش های اجتماعی نیرومند باشند، احتمال درگیر شدن افراد را در رفتارهای انحرافی کاهش می دهد. چون فرد احساس تعلق و حمایت در خانواده و دیگر نهادها را دارد، به هنجارهای اجتماعی، ارزش می دهد و در نتیجه کمتر درگیر رفتارهای انحرافی مانند مصرف مواد می شود (تراکو، ۲۰۲۰؛ احمدی و معینی، ۱۳۹۴). بسیاری از پژوهشگران گزارش داده اند که حمایت اجتماعی در دوره نوجوانی یک منبع روان شناختی مؤثر در برابر تنش ها و نیز منبعی کمک کننده برای رشد فردی در زندگی است. حمایت اجتماعی با تعدیل مثبت رویدادهای منفی یا عوامل تنش زا، به فرد کمک می کند تا با مشکلات به شیوه ای بهتر کنار بیاید. به گفته یانگ احتمال روی آوردن به مواد مخدر و الکل در افرادی که از حمایت اجتماعی بیشتری برخوردارند، کمتر است (روییو^۵ و همکاران، ۲۰۲۰؛ کائو

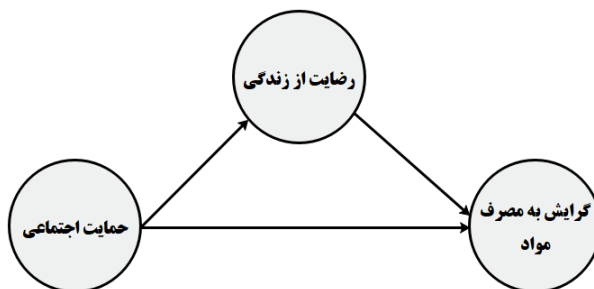
و لیانگ، ۲۰۲۰؛ بی^۱ و همکاران، ۲۰۲۱؛ یانگ و همکاران، ۲۰۱۸). شواهد پژوهشی این حوزه، رابطه حمایت اجتماعی با گرایش به مصرف مواد را تأیید نموده‌اند. برای نمونه، عقدکی و صدیقی‌ارفعی (۱۴۰۲) در پژوهش خود با نمونه‌ای شامل ۲۰۰ نفر از دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم، گزارش کردند که حمایت اجتماعی ادراک‌شده به‌طور معنادار و منفی، پیش‌بینی‌کننده گرایش به اعتیاد است. با افزایش حمایت اجتماعی ادراک‌شده از میزان گرایش به اعتیاد در نوجوان کاسته می‌شود. طالقانی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۸) با بررسی ۴۰۰ نفر از دانش‌آموزان متوسطه دوره دوم شهر تهران، نشان دادند که حمایت اجتماعی و گرایش به مصرف مواد با یکدیگر ارتباط معنادار منفی دارند. آنها چنین بیان داشتند افرادی که دارای حمایت اجتماعی بالایی هستند برای مقابله با ناملایمات زندگی از روش‌های مقابله‌ای بهتری بهره می‌برند؛ بنابراین به استفاده از مصرف مواد به‌عنوان یک راه مقابله با رویدادهای استرس‌زا کشیده نمی‌شوند. همچنین حاتمیان، کرمی و مؤمنی (۱۳۹۶) با بررسی جامعه پرستاران شهر کرمانشاه، نشان دادند که مؤلفه‌های حمایت اجتماعی ادراک‌شده توان پیش‌بینی گرایش به مصرف مواد را دارند. فرد هرچه بیشتر از حمایت خانواده، دوستان و دیگر افراد مهم در زندگی بهره‌مند باشد، میزان گرایش وی به مصرف مواد کمتر است. با این حال هنوز واضح نیست که در چه شرایطی حمایت اجتماعی بر گرایش به مواد در نوجوانان اثر می‌گذارد؛ در نتیجه علاوه بر ارتباط مستقیم متغیرهای گفته شده، به سازوکار زیربنایی آنها نیز پرداخته می‌شود.

پژوهش‌ها نشان داده‌اند که عواملی همچون شخصیت، عزت نفس، حمایت اجتماعی و... بر بهزیستی ذهنی اثرگذارند. همان‌طور که پیش‌تر نیز گفته شد، حمایت اجتماعی ادراک‌شده نسبت به حمایت اجتماعی دریافت‌شده نقش مهم‌تری در پیش‌بینی سلامت روان و ارتقای بهزیستی ذهنی فرد ایفا می‌کند. در ادبیات بهزیستی ذهنی، ارتباط میان حمایت اجتماعی و رضایت از زندگی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین شاخص‌ها، به صورت فراگیر بررسی شده است (کائو و لیانگ، ۲۰۲۰). گروهی از پژوهش‌ها نشان دادند که افراد دارای حمایت اجتماعی ادراک‌شده بالا، سطح بالاتری از رضایت از زندگی را

گزارش دادند. برای نمونه، گان، اونگ، لی و لین^۱ (۲۰۲۰) در پژوهش خود با عنوان، حمایت اجتماعی ادراک‌شده و رضایت از زندگی جوانان با نقش میانجی تنهایی، به بررسی ۲۷۵ نفر از جوانان میان سنین ۱۸ تا ۲۵ سال پرداختند و چنین گزارش کردند که افراد با سطوح بالای حمایت اجتماعی از زندگی رضایت بیشتری دارند. بی و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهش خود با موضوع حمایت اجتماعی ادراک‌شده از منابع گوناگون و رضایت از زندگی با نقش تعدیل‌کننده اعتماد در سطح ملی بر روی نوجوانان ۴۲ منطقه/کشور، نشان دادند که میان حمایت از منابع گوناگون و رضایت از زندگی ارتباط معنادار مثبتی وجود دارد و نیرومندی هر منبع نیز متفاوت است. آنها بیان داشتند که حمایت خانواده ادراک‌شده، نیرومندترین منبع حمایتی و پس از آن حمایت معلمان، همکلاسی‌ها و دوستان به ترتیب اثرگذارترین منابع حمایتی در اوایل نوجوانی بوده‌اند. پژوهشگران چنین استدلال دارند که هرچه حمایت اجتماعی ادراک‌شده از منابع گوناگون بیشتر باشد، فرد کمتر دچار فشار اجتماعی، اضطراب، افسردگی و... خواهد شد و نیز خودکنترلی، خودباوری و رضایت از زندگی بیشتری را تجربه خواهد کرد. همچنین هر چه رضایت از زندگی در فرد بالاتر باشد به سبک زندگی سالم، احساس امید، مشارکت تحصیلی بیشتر روی می‌آورد و نیز میزان افسردگی، خشونت، خودکشی، مصرف مواد کمتر خواهد شد (تانگ و چن^۲، ۲۰۱۷؛ کائو و لیانگ، ۲۰۲۰).

با در نظر گرفتن این موضوع که کمتر پژوهشی به بررسی تأثیر متغیر رضایت از زندگی در ارتباط میان حمایت اجتماعی ادراک‌شده و گرایش به مواد در دانش‌آموزان دختر دبیرستانی به طور همزمان پرداخته است و نیز با توجه به اینکه بیشتر پژوهش‌ها و درمان‌ها در زمینه اعتیاد بر روی مردان انجام شده است، در حالی که زنان نسبت به مردان، از پیامدهای پزشکی، خانوادگی و اجتماعی بیشتری رنج می‌برند (دیویس و جیسون، ۲۰۰۵) و به علاوه وجود محدودیت‌های قانونی و مذهبی و فرهنگی حاکم بر جامعه ایران، که باعث شده است این مسأله در کشور ما به ویژه در مورد زنان و دختران کمتر مورد توجه واقع شود (بزازیان، رجائی و افسری، ۱۳۹۳؛ حاجی حسنی، شفیعی‌آبادی، پیرساقی و

کیانی پور، ۱۳۹۱)؛ سوال اصلی پژوهش حاضر این است که آیا رضایت از زندگی در رابطه میان حمایت اجتماعی ادراک شده و گرایش به مصرف مواد در دختران نوجوان نقش میانجی دارد؟

شکل ۱: مدل نظری پژوهش

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه گیری

روش این پژوهش از نوع توصیفی-همبستگی (معادلات ساختاری) بود. جامعه آماری پژوهش، شامل کلیه دانش آموزان دختر متوسطه اول در مدارس شهر مشهد بودند. طبق نظر کلاین حجم نمونه معمولی در مطالعاتی که از معادلات ساختاری استفاده می شود حدود ۲۰۰ مورد است. با این حال، اندازه نمونه ۲۰۰ مورد ممکن است در هنگام تجزیه و تحلیل یک مدل پیچیده بسیار کوچک باشد (سیدریدیس، سیموس، پاپانیکولاو، فلچر^۱، ۲۰۱۴). با توجه به اینکه مدل ارائه شده در این مطالعه پیچیده نیست و مبتنی بر سه متغیر است، بنابراین تعداد نمونه فعلی می تواند کفایت داشته باشد. نمونه ها با روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای انتخاب شدند؛ بدین شیوه که ابتدا از میان نواحی هفتگانه شهر مشهد ناحیه سه به عنوان نخستین خوشه انتخاب شد. در مرحله بعد، در ناحیه سه از میان مدراس دخترانه، دو مدرسه به تصادف انتخاب شدند. در مرحله سوم، در میان پایه های تحصیلی، پایه های هفتم تا نهم مبنای نمونه گیری قرار گرفتند و سپس به صورت تمام شماری پرسش نامه ها در میان دانش آموزان توزیع شد که در نهایت تعداد ۲۶۱ پرسش نامه تکمیل گردید. ملاک های ورود به پژوهش شامل قرار داشتن در سنین ۱۳ تا

۱۶ سال، تمايل به شرکت در پژوهش، نداشتن مصرف هرگونه مواد مخدر و ملاک‌های خروج از پژوهش شامل تمايل نداشتن به همکارى و عدم تکميل پرسشنامه‌ها بود. در اين مطالعه، اصول اخلاقی پژوهش شامل رازدارى و حفظ حریم خصوصى اشخاص رعایت شد. داده‌ها با استفاده از مدل معادلات ساختارى در نرم‌افزار AMOS²⁴ تحليل شدند.

ابزار

۱- مقیاس حمایت اجتماعى ادراک شده^۱: اين مقیاس توسط زیمت، دهلم، زیمت، فارلى^۲ (۱۹۸۸) ساخته شده است و ۱۲ گویه دارد. اين مقیاس، سه مؤلفه حمایت خانواده^۳ (گویه‌های ۱۱، ۸، ۴، ۳)، حمایت دوستان^۴ (گویه‌های ۱۲، ۹، ۷، ۶) و حمایت دیگران^۵ (گویه‌های ۱۰، ۵، ۲، ۱) را مورد سنجش قرار می‌دهد. شیوه نمره‌گذاری اين مقیاس در طیف ليکرت ۵ درجه‌ای از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۵) مشخص می‌شود. دامنه نمرات در کل مقیاس بين ۱۲ تا ۶۰ و در هر زیرمقیاس بين ۴ تا ۲۰ می‌باشد که نمره بالاتر نشان‌دهنده حمایت اجتماعى ادراک شده بیشتر است. زیمت و همکاران (۱۹۸۸) ضریب پایایی درونى اين مقیاس را با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۸۸ و برای بعد حمایت خانواده ۰/۸۷، بعد حمایت دوستان ۰/۸۵ و بعد حمایت دیگران ۰/۹۱ گزارش داده است. در پژوهشى دیگر که در ایران انجام شد آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۷۳ و برای بعد حمایت خانواده ۰/۷۶، بعد حمایت دوستان ۰/۶۸ و برای بعد حمایت دیگران ۰/۷۳ گزارش شده است (حاتمیان و همکاران، ۱۳۹۶). در پژوهش حاضر، ضریب آلفای کرونباخ برای مقیاس حمایت اجتماعى کل ۰/۸۴ و برای خرده مقیاس‌های حمایت خانوادگى، دوستان و دیگران به ترتیب ۰/۸۸، ۰/۸۴ و ۰/۷۸ بدست آمد.

۲- پرسش‌نامه گرایش به مصرف مواد^۶: اين پرسش‌نامه توسط قربانى (۱۳۸۰) طراحی شد و ۳۰ گویه دارد. شیوه نمره‌گذاری اين پرسشنامه در طیف ليکرت ۳ درجه‌ای از ۱ تا ۳ مشخص می‌شود و نمره بالاتر نشان‌دهنده گرایش بیشتر به مواد است. در تعیین روایى

1. the multidimensional scale of perceived social support (MSPSS)
2. Zimet, Dahlem, Zimet & Farley
3. family support

4. support from friends
5. support from significant others
6. drugs use tendency questionnaire

پرسش‌نامه از روایی محتوا استفاده شده است. ضریب پایایی آن در پژوهش‌هایی با نمونه‌های گوناگون ۰/۸۴، ۰/۹۰ و ۰/۷۶ گزارش شده است (ترکی، فاتحی‌زاده و صالحی، ۱۳۸۵). در پژوهشی دیگر اکبری بورنگ و همکاران (۱۳۹۶) مقدار آلفای کرونباخ را ۰/۸۱ گزارش داده‌اند. در این پژوهش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۹ به‌دست آمد.

۳- مقیاس رضایت از زندگی^۱: این مقیاس توسط داینر، امونز، لارسن و گرiffin^۲ (۱۹۸۵) ساخته شده است و ۵ گویه دارد. شیوه نمره‌گذاری آن در طیف لیکرت ۷ درجه‌ای از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۷) مشخص می‌شود و دامنه نمرات این مقیاس بین ۷ تا ۳۵ است. داینر و همکاران (۱۹۸۵) ضریب آلفای کرونباخ این مقیاس را ۰/۸۷ گزارش نموده‌اند. در پژوهشی دیگر در ایران که توسط بیانی، محمدکوچکی و گودرزی (۱۳۸۶) انجام شد، آلفای کرونباخ این مقیاس ۰/۸۳ گزارش شد. در این پژوهش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۴ به‌دست آمد.

یافته‌ها

میانگین سن افراد شرکت‌کننده در پژوهش ۱۴/۴ سال بود و ۷۱ نفر از آنان در پایه هفتم (۲۷/۲ درصد)، ۹۲ نفر در پایه هشتم (۳۵/۱ درصد) و ۹۸ نفر در پایه نهم (۳۷/۷ درصد) مشغول به تحصیل بودند. در جدول ۱ آماره‌های توصیفی متغیرهای پژوهش ارائه شده است.

جدول ۱: آماره‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	کجی	کشیدگی
گرایش به مصرف مواد	۴۸/۲۳	۷/۸۱	۱/۳۱	۱/۹۳
حمایت خانوادگی	۱۵/۶۳	۳/۲۶	-۰/۷۱	-۰/۰۴
حمایت دوستان	۱۴/۳۲	۳/۹۰	-۰/۶۷	-۰/۰۱
حمایت دیگران	۱۴/۳۰	۴/۶۲	-۰/۶۹	-۰/۴۵
حمایت اجتماعی کل	۴۴/۲۵	۸/۷۱	-۰/۶۶	۰/۲۵
رضایت از زندگی	۲۲/۱۹	۷/۳۰	-۰/۴۸	-۰/۳۷

1. the satisfactions with life scale (SWLS)

2. Diener, Emmons, Larsen & Griffin

در جدول فوق میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش ارائه شده است. همچنین در دو ستون دیگر جدول نتایج کجی و کشیدگی جهت نرمال بودن داده‌ها آمده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود شاخص‌های کجی و کشیدگی همه متغیرهای آشکار بین ۲- و ۲ قرار دارد که و حاکی از نرمال بودن توزیع متغیرها و مناسب بودن آن‌ها جهت انجام مدل معادلات ساختاری است. پیش از تحلیل داده‌ها، مفروضه‌های مدل معادلات ساختاری مورد بررسی قرار گرفت. در همین راستا جهت بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها از آزمون کولموگروف-اسمیرنف^۱ استفاده شد که نتایج حاکی از آن بود که نمرات متغیرهای پژوهش دارای توزیع نرمال بودند ($p > 0.05$). باتوجه به اینکه زیربنای مدل معادلات ساختاری مبتنی بر ماتریس همبستگی نمونه است، در جدول ۲ ضرایب همبستگی پیرسون بین متغیرهای پژوهش گزارش شده است.

جدول ۲: ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش

۵	۴	۳	۲	۱	
				۱	۱. گرایش به مصرف مواد
			۱	-۰/۴۵**	۲. حمایت خانوادگی
		۱	۰/۳۱**	-۰/۳۸**	۳. حمایت دوستان
	۱	۰/۴۴**	۰/۵۸**	-۰/۲۸**	۴. حمایت دیگران
۱	۰/۴۱**	۰/۳۹**	۰/۵۲**	-۰/۴۲**	۵. رضایت از زندگی

** $p < 0.01$ * $p < 0.05$

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد بین همه متغیرهای پژوهش همبستگی معنادار وجود دارد. جهت بررسی مفروضه همخطی برای متغیرهای برونزای پژوهش ضریب تحمل^۲ و عامل تورم واریانس^۳ بررسی شده. نتایج نشان داد مفروضه همخطی محقق شده است؛ زیرا مقدار ضریب تحمل در تمامی متغیرها به عدد یک نزدیک بود و مقادیر عامل تورم واریانس در همه آن‌ها از حد بحرانی ۲ کمتر بود. جدول ۳ شاخص‌های برازش مدل پژوهش را نشان می‌دهد.

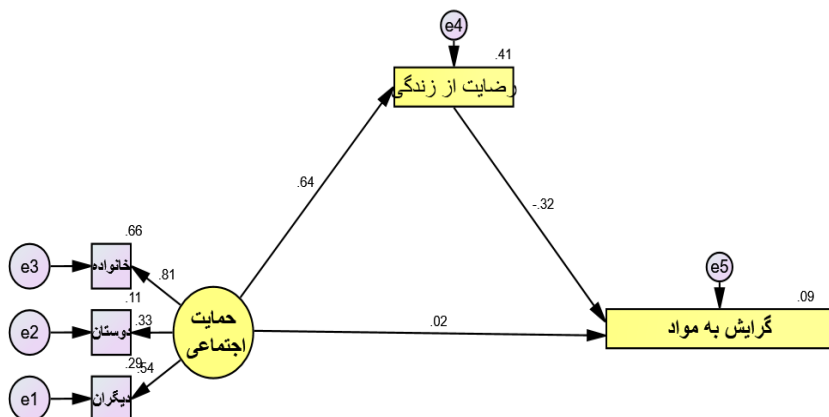
1. Kolmogoro-Smirnov test
2. Tolerance

3. Variance Inflation Factors (VIF)

جدول ۳: شاخص‌های برازش مدل پژوهش

شاخص برازندگی	X2/df	CFI	NFI	GFI	AGFI	IFI	RMSEA
مقدار قابل قبول	< ۳	۰/۹۰ <	۰/۹۰ <	۰/۹۰ <	۰/۹۰ <	۰/۹۰ <	۰/۰۸ <
مقدار محاسبه شده	۱/۸۷	۰/۸۹	۰/۸۷	۰/۹۴	۰/۹۳	۰/۹۱	۰/۰۵

نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد که براساس معیار هو و بنتلر^۱ (۱۹۹۹)؛ به نقل از عامری، (۱۴۰۱) مدل از برازش مناسبی برخوردار است. ضرایب استاندارد مسیرهای مدل پژوهش در شکل ۲ نشان داده شده است.

شکل ۲: مدل پژوهش

جدول ۴ اثرات مستقیم بین متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۴: ضرایب استاندارد مسیرهای مستقیم مدل پژوهش

مسیر مستقیم	ضریب بتا	SE	C.R	P	نتیجه
حمایت اجتماعی ادراک شده → رضایت از زندگی	۰/۶۴۲	۰/۲۷۸	۶/۷۴	۰/۰۰۱	تایید
حمایت اجتماعی ادراک شده → گرایش به مصرف مواد	۰/۰۲۱	۰/۳۱۳	۰/۲۰۸	۰/۸۳۵	رد
رضایت از زندگی → گرایش به مصرف مواد	-۰/۳۱۶	۰/۰۹۳	-۳/۶۲	۰/۰۰۱	تایید

همانطور که نتایج جدول فوق نشان می‌دهد، ضرایب مسیر مربوط به اثرات مستقیم متغیرها به جز تاثیر حمایت اجتماعی بر گرایش به مواد در سطح ۰/۰۵ معنی دار است. در

ادامه به منظور بررسی نقش میانجی رضایت از زندگی در رابطه بین حمایت اجتماعی و گرایش به مصرف مواد از آزمون بوت استراپ^۱ با ۲۰۰۰ نمونه استفاده شد.

جدول ۵: نتایج آزمون بوت استراپ اثر غیرمستقیم مدل پژوهش

مسیر غیرمستقیم	اثر غیرمستقیم	خطای استاندارد	حد پایین	حد بالا	سطح معناداری	نتیجه
حمایت اجتماعی ادراک شده ←						
رضایت از زندگی ← گرایش به مصرف مواد	-۰/۲۰۳	۰/۰۲۲	-۰/۳۰۸	-۰/۱۰۵	۰/۰۰۳	تأیید

طبق نتایج جدول ۵، مسیر غیرمستقیم مدل تأیید شد. در نتیجه رضایت از زندگی بین متغیرهای پیش‌بین و ملاک نقش میانجی داشت. همچنین، حمایت اجتماعی و رضایت از زندگی در مجموع ۱۲ درصد از تغییرات گرایش به مصرف مواد را تبیین کردند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی نقش میانجی رضایت از زندگی در رابطه حمایت اجتماعی ادراک‌شده و گرایش به مصرف مواد در نوجوانان دختر بود. طبق یافته‌های این پژوهش رضایت از زندگی بر گرایش به مصرف مواد اثرگذار است. این یافته‌ها با یافته‌های کنگ (۲۰۲۳)، حشمت و همکاران (۲۰۱۷)، علی‌اکبرزاده‌آرانی، سلمانی و بیدرفش (۱۳۹۸)، زراعت‌حرفه و خضری‌مقدم (۱۳۹۶) و بابایی و همکاران (۱۳۹۶) همسو بود. این یافته با پژوهش‌های پیشین مطابقت داشته و نشان می‌دهد که رضایت از زندگی و گرایش به مصرف مواد دارای رابطه منفی هستند. بابایی و همکاران (۱۳۹۶) نشان دادند که میان رضایت از زندگی و نگرش به مواد مخدر رابطه منفی وجود دارد. حشمت و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهش خود مبنی بر ارتباط سیگار کشیدن غیرفعال و فعال با خودارزیابی سلامت و رضایت از زندگی در کودکان و نوجوانان ایرانی، نشان دادند که کودکان و نوجوانانی که سیگار می‌کشند یا در معرض مصرف سیگار قرار دارند، احتمال نارضایتی بیشتری از زندگی خود دارند. زراعت‌حرفه و خضری‌مقدم (۱۳۹۶) به ارتباط معنادار منفی

میان رضایت از زندگی و گرایش به مصرف مواد دست یافتند. آنها بیان داشتند افرادی که رضایت از زندگی بالاتری دارند، توانایی بالاتری برای سازگاری با تنش‌ها دارند و کمتر به سمت مصرف مواد گرایش پیدا می‌کنند. علی اکبرزاده آرانی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهش خود مبنی بر بررسی رابطه میان رضایت از زندگی و تمایل به اعتیاد در دانشجویان علوم پزشکی قم، رابطه منفی میان رضایت از زندگی و مصرف مواد را گزارش دادند. آنها به رضایت از زندگی به عنوان یک فرایند ارزیابی درونی برای سنجش کیفیت زندگی اشاره می‌کنند. زمانی که این ارزیابی مثبت باشد این احساس مثبت همچون محافظی در برابر گرایش به اعتیاد عمل می‌کند. در تبیین این یافته می‌توان گفت، رضایت از زندگی به عنوان یک روش ارزیابی نیرومند سلامت جسمی و روانی در افراد عمل می‌کند. افراد دارای سطوح بالاتر رضایت از زندگی سازگاری موفق‌تری با زندگی دارند و آینده در باور آنها مثبت‌تر جلوه می‌کند؛ در نتیجه در برابر ناملایمات زندگی بیشتر رفتارهای پیشگیرانه دارند و به سمت رفتارهای پرخطر کشیده نمی‌شوند. نارضایتی از زندگی در افراد می‌تواند با رفتارهای پرخطر همراه شود. فرد ناراضی از زندگی از مصرف مواد به عنوان یک راه مقابله نادرست در برابر پریشانی‌های اجتماعی استفاده می‌کند که متعاقباً منجر به افزایش تنش‌های فرد خواهد شد و پس از مدتی نیز این امر، خود سبب کاهش بیشتر رضایت از زندگی در فرد خواهد شد؛ یعنی فرد در چرخه‌ای باطل از مصرف مواد و نارضایتی خواهد افتاد. سطوح بالای رضایت از زندگی برای نوجوانان همچون سپری دفاعی در برابر مشکلات عمل می‌کند و باعث می‌شود که آنها در رویدادهای استرس‌زا، احتمال بروز مشکلات عاطفی و رفتاری کمتری را داشته باشند.

دیگر یافته این پژوهش مبنی بر رابطه بین حمایت اجتماعی ادراک شده و رضایت از زندگی بود. این یافته‌ها با یافته‌های پژوهش‌های ختیوآدا، موزمبو، وادا و ایکدا^۱ (۲۰۲۱)، بی و همکاران (۲۰۲۱) و علی^۲ و همکاران (۲۰۱۰) هم‌راستا بود. این یافته با پژوهش‌های پیشین مطابقت داشته و نشان می‌دهد که حمایت اجتماعی و رضایت از زندگی دارای

ارتباط معنادار مثبت هستند. لی، وانگ و لیو^۱ (۲۰۲۳) در پژوهش خود مبنی بر بدر رفتاری روان‌شناختی دوران کودکی و رضایت از زندگی در میان جوانان چینی با بررسی نقش واسطه‌ای درونی کردن مشکلات و نقش محافظتی حمایت اجتماعی، نشان دادند حمایت اجتماعی یک عامل محافظتی میان مشکلات درونی و رضایت از زندگی است. آنها بیان داشتند که حمایت اجتماعی یک عامل محافظتی و منبع قدرت برای جوانان است که به‌وسیله آن می‌توانند با رویدادهای ناخوشایند زندگی کنار آیند و نیز اثرات آنها را بر روان‌شان بی‌اثر سازند. حسین‌زاده و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی به بررسی نقش واسطه‌ای خودکارآمدی و حرمت خود در رابطه حمایت اجتماعی و رضایت از زندگی در نوجوانان پرداختند و نشان دادند حمایت اجتماعی به‌طور مستقیم رضایت از زندگی را پیش‌بینی می‌کند. تاتار، نسائیان و اسدی گندمانی (۱۳۹۷) در پژوهش خود مبنی بر نقش واسطه‌ای تاب‌آوری و امیدواری در رابطه میان حمایت اجتماعی ادراک‌شده و رضایت از زندگی نوجوانان بی‌سرپرست، نشان دادند بین حمایت اجتماعی ادراک‌شده و رضایت از زندگی رابطه معنادار وجود دارد. علی و همکاران (۲۰۱۰) در پژوهش خود به بررسی رابطه بین حمایت اجتماعی ادراک‌شده و رضایت از زندگی در بزرگسالان دارای اختلال جسمانی‌سازی پرداختند و نشان دادند که میان حمایت اجتماعی ادراک‌شده و رضایت از زندگی همبستگی مثبت وجود دارد؛ به‌طوری که هر چه حمایت اجتماعی ادراک‌شده در فرد بالاتر باشد، رضایت از زندگی بالاتر خواهد بود و عدم وجود حمایت اجتماعی در افراد آسیب‌دیده، آسیب را بیشتر می‌کند. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت، حمایت اجتماعی یک پشتیبانی بیرونی است که پیامدهای مهمی بر بهزیستی روان‌شناختی افراد از دوران کودکی تا بزرگسالی دارد و می‌توان از آن برای حفظ وضعیت روانی پایدار بهره گرفت. عدم وجود حمایت اجتماعی به احساسات منفی‌ای همچون تنهایی و پریشانی دامن زده که منجر به ناپایدار شدن روابط با دیگران و پرهیز از موقعیت‌های اجتماعی می‌شود (ختیوادا و همکاران، ۲۰۲۱). افرادی که احساس مراقبت و نگرانی را از منابع حمایتی خود دریافت می‌کنند، احساس رضایت بیشتری از زندگی خواهند داشت. افراد به‌ویژه

نوجوانانی که از حمایت اجتماعی از منابع گوناگون برخوردارند، احساس ارزشمندی کرده و خود را عضوی از شبکه‌های ارتباطی و حمایتی می‌دانند؛ در نتیجه می‌توانند در برابر تنیدگی‌های زندگی مقاومت کنند، از سلامت روانی و جسمی بهتری برخوردار باشند و نیز رضایت از زندگی بالاتری را تجربه کنند.

همچنین نتایج پژوهش نشان داد حمایت اجتماعی با میانجیگری رضایت از زندگی بر گرایش به مصرف مواد تأثیر دارد. یافته‌های این پژوهش با نتایج پژوهش داتا، کاگلین، آیادی، ماجد و آنسا^۱ (۲۰۲۳) همسو است. آنها در پژوهش خود، نشان دادند که احتمال سیگار کشیدن در افراد با حمایت اجتماعی و رضایت از زندگی کم، بالاتر است. ون لیوون^۲ و همکاران (۲۰۱۰) بیان می‌دارند که اثرگذاری حمایت اجتماعی بر رضایت از زندگی به دو شکل مستقیم و غیرمستقیم است. اثرگذاری مستقیم اشاره به اثر کلی حمایت اجتماعی بر رضایت از زندگی دارد و اثرگذاری غیرمستقیم اشاره به نقش محافظتی از افراد در برابر اثرات منفی شرایط استرس‌زا دارد. دیویس و جیسون (۲۰۰۵) بیان داشتند که حمایت اجتماعی به صورت مستقیم و مثبت در پرهیز و پایداری پرهیز از مواد اثرگذار است. همچنین، طبق نتایج پژوهش تانگ و چن (۲۰۱۷)، سطح بالای رضایت از زندگی در نوجوانان، باعث می‌شود آنها به رفتارهای مشکل‌آفرین کم‌تری همچون مصرف مواد روی بیاورند. در تبیین این یافته می‌توان گفت، سازوکار اثرگذاری این رابطه ممکن است به ارتباط میان منابع روانی و اجتماعی افراد در برابر تنش‌ها و تنیدگی‌ها مربوط باشد. برخی افراد در واکنش به رویدادهای تنش‌زای زندگی، بیشتر درگیر رفتارها و عادات ناسالم می‌شوند. اگر حمایت اجتماعی از فرد در برابر ناملایمات و آشفتگی‌های زندگی کمرنگ باشد، فرد احساس طردشدگی، تنهایی و سرخوردگی می‌کند و از روش‌های ناکارآمدی همچون مصرف مواد، برای رویارویی با رویدادهای فشارزا استفاده می‌کند. دریافت حمایت اجتماعی باعث افزایش احساس ارزشمندی و کاهش تنش‌ها میشود و در نتیجه

باعث افزايش رضايـت از زندگـي در فرد خواهد شد، و اين خود منجر به افزايش رفتارهاى پيشگيرانه در برابر تنش هاى روانى و رفتارهاى پرخطرى همچون مصرف مواد مى شود. اين پژوهش همچون ساير پژوهش ها داراي محدوديت هاىي بود. جامعه آمارى اين پژوهش به دختران نوجوان شهر مشهد محدود بود كه لازم است در تعميم يافته ها در نظر گرفته شود. پيشنهـاد مى شود ديگر پژوهش ها در ميان همه جنسيت ها و ديگر شهرها و گروه ها انجام پذيرند تا در تعميم پذيرى يافته ها كمك كننده باشند. ديگر محدوديت اين پژوهش براى گردآورى داده ها در استفاده از ابزار خود گزارش دهى (پرسش نامه ها) بود كه با احتمال سوگيرى پاسخ دهى آزمودنى ها همراه بود. پيشنهـاد مى شود از ديگر ابزارها همچون مصاحبه در كنار پرسش نامه ها استفاده شود. با توجه به اهميت دوره نوجوانى پيشنهـاد مى شود ساير پژوهش ها به بررسى ديگر متغيرها براى سنجش اثرات آنها در گرايش به مصرف مواد بپردازند. يافته هاى پژوهش كنونى مى تواند به روشن شدن تاريكى هاى موجود در دانش روان شناختى در مورد عوامل مؤثر در گرايش به مصرف مواد گروه نوجوانان به ويژه دختران كمك كند. اين يافته ها مى توانند به متخصصان حوزه سلامت روان چه در بحث پيشگيرى از گرايش به مصرف مواد و چه در بحث احتمال كاهش عود مصرف و يا در بحث درمان اختلال مصرف مواد كمك كننده باشند.

منابع

- احمدى شورك، توكانلو، على؛ هوشنگى سالانقوج، مريم و اصغرى ابراهيم آباد، محمدجواد (۱۳۹۸). نقش ابعاد شخصيت مايرز-بريگز در پيش بينى ميزان تمايل به مصرف مواد با ميانجىگري سرمايه روان شناختى و خود كنترلى در معتادان. *فصلنامه اعتياد پژوهى*، ۱۳(۵۱)، ۲۹۴-۲۷۵.
- احمدى، حبيب و معينى، مهدى (۱۳۹۴). بررسى رابطه مهارت هاى اجتماعى و رفتارهاى پرخطر جوانان: مطالعه موردى شهر شيراز. *پژوهش هاى راهبردى امنيت و نظم اجتماعى*، ۴(۹)، ۲۴-۱.
- اكبرى بجندى، نگار و اسدى، نازنين (۱۳۹۹). *نقش راهبردهاى مقابله اى، حمايت اجتماعى ادراك شده و رضايـت از زندگـي در پيش بينى آمادگى به اعتياد در دانشجويان*. مجموعه مقالات همایش ملي پيشگيرى از اختلال مصرف مواد مخدر در بين دانشجويان.
- اكبرى بورنگ، محمد؛ محتشمى نيا، سميه و سالارى فر، محمدحسين (۱۳۹۶). تبين گرايش به اعتياد بر اساس خود تمايز يافتگى و ناگوئى خلقى در دانشجويان. *مجله طب انتظامى*، ۶(۲)، ۱۶۰-۱۵۱.

بابایی، جلال؛ رضایی، علی محمد و اکبری بلوطبندگان، افضل (۱۳۹۶). پیش‌بینی نگرش به مواد مخدر بر اساس مؤلفه‌های تحول مثبت نوجوانی و رضایت از زندگی در نوجوانان. *فصلنامه اعتیادپرومی*، ۱۱(۴۳)، ۱۴۴-۱۲۷.

بزازیان، سعیده؛ رجائی، یدالله و افسری، لیلا (۱۳۹۳). نقش بازدارنده‌های مذهبی و پیوند با خانواده در گرایش به مصرف سیگار، مواد مخدر و مشروبات الکلی. *روانشناسی خانواده*، ۱۱(۱)، ۱۹-۲۸.

بیانی، علی اصغر؛ محمد کوچکی، عاشور و گودرزی، حسنی (۱۳۸۶). اعتبار و روایی مقیاس رضایت از زندگی (SWLS). *فصلنامه روانشناسان ایرانی*، ۳(۱۱)، ۲۶۵-۲۵۹.

تاتار، عباسعلی؛ نسائیان، عباس و اسدی گندمانی، رقیه (۱۳۹۷). نقش واسطه‌ای تاب‌آوری و امیدواری در رابطه بین حمایت اجتماعی ادراک شده و رضایت از زندگی نوجوانان بی‌سرپرست. *دوفصلنامه روان‌شناسی معاصر*، ۱۳(۱)، ۴۹-۴۰.

ترکی، عاطفه؛ فاتحی زاده، مریم و صالحی، مهرداد (۱۳۸۵). بررسی تأثیر آموزش شناختی-رفتاری زوجین در کاهش گرایش به مواد بیماران وابسته به مواد مخدر تریاکی در شهر اصفهان. *فصلنامه خانواده‌پرومی*، ۲(۸)، ۳۸۱-۳۷۱.

جمشیدی، صفورا؛ اصغری ابراهیم‌آباد، محمدجواد و رسول زاده طباطبایی، کاظم (۱۳۹۹). نقش طرحواره‌های ناسازگار اولیه در پیش‌بینی خطر عود به اعتیاد. *مجله مطالعات ناتوانی*، ۱۲۳(۱۰)، ۱-۷.

حاتمیان، پیمان؛ کرمی، جهانگیر و مومنی، خدامراد (۱۳۹۶). رابطه مؤلفه‌های ادراک حمایت اجتماعی (خانواده، دوستان و دیگر افراد مهم) با گرایش به مصرف مواد روان‌گردان در پرستاران بیمارستان‌های شهر کرمانشاه. *فصلنامه علمی پژوهشی آموزش بهداشت و ارتقای سلامت*، ۵(۴)، ۳۶۷-۳۷۳.

حاجی حسنی، مهرداد؛ شفیع‌آبادی، عبدالله؛ پیرساقی، فهیمه و کیانی‌پور، عمر (۱۳۹۱). رابطه بین پرخاشگری، ابراز وجود و افسردگی با آمادگی به اعتیاد در دانشجویان دختر دانشگاه علامه طباطبایی. *دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی*، ۱۳(۴۹)، ۷۴-۶۵.

حسین زاده، علی اصغر؛ عزیزی، مرتضی و توکلی، حسین (۱۳۹۳). حمایت اجتماعی و رضایت از زندگی در نوجوانان: نقش واسطه‌ای خودکارآمدی و حرمت خود. *روانشناسی تحولی: روان‌شناسان ایرانی*، ۱۱(۴۱)، ۱۱۴-۱۰۳.

زارعى، سلمان (۱۴۰۱). تعارض زناشويى والدين و گرايش به سوء مصرف مواد نوجوانان: نقش تعديل کننده افسردگى و ذهن آگاهى. *فصلنامه اعتياد پژوهى*، ۱۶ (۶۳)، ۲۶۶-۲۴۵.

زراعت حرفه، فهيمه و خضرى مقدم، نوشيروان (۱۳۹۶). نقش جو عاطفى خانواده و رضايت از زندگى در پيش بينى گرايش به اعتياد. *فصلنامه سلامت اجتماعى و اعتياد*، ۴ (۱۴)، ۶۸-۵۵.

سرکشيگان، مهدى؛ رزاقى زاده، فرزانه؛ مهرانى زاده، فائزه و داستانى، محبوبه (۱۴۰۲). همبسته هاى مصرف مواد در دانش آموزان: فراترکيب از شواهد تجربى ۲۰۲۳-۲۰۱۶. *فصلنامه اعتياد پژوهى*، ۱۷ (۶۸)، ۳۶۵-۳۲۷.

طالقانى نژاد، محمدعلى؛ داورى، رحيم و لطفى کاشانى، فرح (۱۳۹۸). پيش بينى گرايش به سوء مصرف مواد و اعتياد به اينترنت بر اساس حمايت اجتماعى ادراک شده و سبک هاى کنار آمدن با استرس با ميانجىگري هوش هيجاني در دانش آموزان. *پژوهش هاى روان شناسى اجتماعى*، ۳۵ (۳)، ۱۲۵-۱۰۷.

طباطبايى چهر، محبوبه؛ ابراهيمى ثانى، ابراهيم و مرتضوى، حامد (۱۳۹۱). اثربخشى روان درمانى گروهى شناختى- رفتارى در تغيير باورهاى غير منطقى افراد معتاد. *مجله دانشگاه علوم پزشکى خراسان شمالى*، ۴ (۳)، ۴۳۰-۴۱۹.

عامرى، نرجس (۱۴۰۱). روابط ساختارى طرحواره هاى ناسازگار اوليه با ولع مصرف در افراد وابسته به مواد تحت درمان نگهدارنده با متادون: نقش ميانجى شفقت به خود، *فصلنامه اعتياد پژوهى*، ۱۶ (۶۶)، ۷۰-۴۷.

عقدکى، فريده و صديقى ارفعى، فريبرز (۱۴۰۲). نقش حمايت اجتماعى ادراک شده و خشم در پيش بينى گرايش به اعتياد نوجوانان. *فصلنامه اعتياد پژوهى*، ۱۷ (۶۷)، ۲۴۴-۲۲۹.

على اکبرزاده آراني، زهرا؛ سلمانى، سميه و بيدرفش، اعظم (۱۳۹۸). بررسى ارتباط بين رضايت از زندگى با تمايل به اعتياد در دانشجويان دانشگاه علوم پزشکى قم. *مجله دانشگاه علوم پزشکى قم*، ۱۳ (۶)، ۸۶-۷۸.

قدرتى، على؛ محمدى پور، محمد و مفاخرى، عبدالله (۱۴۰۱). رابطه سبک هاى فرزندپرورى و خود کار آمدى با گرايش به مواد مخدر در دانشجويان: نقش ميانجى تکانشگرى. *فصلنامه اعتياد پژوهى*، ۱۶ (۶۳)، ۶۴-۴۳.

محمدى، محمد؛ مهريار، امير هوشنگ و سوري، احمد (۱۳۹۷). رابطه عوامل خانوادگى - اجتماعى و مصرف مواد: نقش ميانجى مؤلفه هاى سرشت، منش، سرمايه روان شناختى و باورهاى فرد. *فصلنامه اعتياد پژوهى*، ۱۲ (۴۶)، ۲۹۶-۲۷۳.

References

- Ali, A., Deuri, S. P., Deuri, S. K., Jahan, M., Singh, A. R., & Verma, A. N. (2010). Perceived social support and life satisfaction in persons with somatization disorder. *Industrial Psychiatry Journal*, 19(2), 115-118.
- Amini Pozveh, Z., & Saleh, Z. (2020). The role of social skills in the prevention of drug addiction in adolescents. *Advanced biomedical research*, 9, 1-5.
- Beyers, J. M., Toumbourou, J. W., Catalano, R. F., Arthur, M. W., & Hawkins, J. D. (2004). A cross-national comparison of risk and protective factors for adolescent substance use: the United States and Australia. *Journal of Adolescent Health*, 35(1), 3-16.
- Bi, S., Stevens, G. W., Maes, M., Boer, M., Delaruelle, K., Eriksson, C., & Finkenauer, C. (2021). Perceived social support from different sources and adolescent life satisfaction across 42 countries/regions: The moderating role of national-level generalized trust. *Journal of Youth and Adolescence*, 50(7), 1384-1409.
- Branstetter, S. A., Low, S., & Furman, W. (2011). The influence of parents and friends on adolescent substance use: A multidimensional approach. *Journal of Substance Use*, 16(2), 150-160.
- Cao, Q., & Liang, Y. (2020). Perceived social support and life satisfaction in drug addicts: Self-esteem and loneliness as mediators. *Journal of Health Psychology*, 25(7), 976-985.
- D'Amico, E. J., & McCarthy, D. M. (2006). Escalation and initiation of younger adolescents' substance use: The impact of perceived peer use. *Journal of Adolescent Health*, 39(4), 481-487.
- Datta, B. K., Coughlin, S. S., Ayadi, J., Majeed, B., & Ansa, B. E. (2023). Relationship between social support, life satisfaction, and smoking status among US adults with cardiovascular risks. *Behavioral Medicine*, 49, 1-10.
- Davis, M. I., & Jason, L. A. (2005). Sex differences in social support and self-efficacy within a recovery community. *American Journal of Community Psychology*, 36(3-4), 259-274.
- Dehghani, Y., & Dehghani, M. (2014). Effectiveness of social skills training on tendency to addiction in high school female students. *Jentashapir Journal of Health Research*, 5(5), 1-5.
- Diener, E. D., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71-75.
- Gan, S. W., Ong, L. S., Lee, C. H., & Lin, Y. S. (2020). Perceived social support and life satisfaction of Malaysian Chinese young adults: The mediating effect of loneliness. *The Journal of Genetic Psychology*, 181(6), 458-469.
- Gordon, M. S., Russell, B. S., & Finan, L. J. (2020). The influence of parental support and community belonging on socioeconomic status and adolescent substance use over time. *Substance Use & Misuse*, 55(1), 23-36.

- Gülaçtı, F. (2010). The effect of perceived social support on subjective well-being. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 3844-3849.
- Heshmat, R., Qorbani, M., Safiri, S., Babaki, A. E. S., Matin, N., Motamed-Gorji, N., & Kelishadi, R. (2017). Association of passive and active smoking with self-rated health and life satisfaction in Iranian children and adolescents: the CASPIAN IV study. *BMJ Open*, 7(2), 1-10.
- Kang, W. (2023). Illegal drug use is associated with poorer life satisfaction and self-rated health (SRH) in young people. *Frontiers in Psychiatry*, 14(955626), 1-6.
- Karimi, Z., Rezaee, N., Shakiba, M., & Navidian, A. (2019). The effect of group counseling based on quality of life therapy on stress and life satisfaction in family caregivers of individuals with substance use problem: a randomized controlled trial. *Issues in Mental Health Nursing*, 40(12), 1012-1018.
- Khatiwada, J., Muzembo, B. A., Wada, K., & Ikeda, S. (2021). The effect of perceived social support on psychological distress and life satisfaction among Nepalese migrants in Japan. *Plos One*, 16(2), 1-9.
- Li, A., Wang, S., & Liu, X. (2023). Childhood psychological maltreatment and life satisfaction among Chinese young adults: The mediating role of internalizing problems and the buffering role of social support. *Current Psychology*, 42(9), 7701-7711.
- Milas, G., Martinović Klarić, I., Malnar, A., Saftić, V., Šupe-Domić, D., & Slavich, G. M. (2021). The impact of stress and coping strategies on life satisfaction in a national sample of adolescents: A structural equation modelling approach. *Stress and Health*, 37(5), 1026-1034.
- Piko, B. F., Luszczynska, A., Gibbons, F. X., & Teközel, M. (2005). A culture-based study of personal and social influences of adolescent smoking. *The European Journal of Public Health*, 15(4), 393-398.
- Rogowska, A. M., Kuśnierz, C., & Ochnik, D. (2021). Changes in stress, coping styles, and life satisfaction between the first and second waves of the COVID-19 pandemic: A longitudinal cross-lagged study in a sample of university students. *Journal of Clinical Medicine*, 10(17), 40-65.
- Roos, C. R., Kiluk, B. D., McHugh, R. K., & Carroll, K. M. (2020). Evaluating a longitudinal mediation model of perceived stress, depressive symptoms, and substance use treatment outcomes. *Psychology of Addictive Behaviors*, 34(6), 660-675.
- Rounaghi, M., Pakseresht, S., Asiry, S., & Atrkar Roushan, Z. (2018). Relationship between aggression and addiction tendency among university students. *Journal of Holistic Nursing and Midwifery*, 28(3), 185-191.
- Rubio, A., Oyanedel, J. C., Cancino, F., Benavente, L., Céspedes, C., Zisis, C., & Páez, D. (2020). Social support and substance use as moderators of the relationship between depressive symptoms and suicidal ideation in adolescents. *Frontiers in Psychology*, 11(539165), 1-12.

- Sale, E., Sambrano, S., Springer, J. F., & Turner, C. W. (2003). Risk, protection, and substance use in adolescents: a multi-site model. *Journal of Drug Education*, 33(1), 91-105.
- Sideridis, G., Simos, P., Papanicolaou, A., & Fletcher, J. (2014). Using structural equation modeling to assess functional connectivity in the brain: Power and sample size considerations. *Educational and Psychological Measurement*, 74(5), 733-758.
- Tang, K. N., & Chan, C. S. (2017). Life satisfaction and perceived stress among young offenders in a residential therapeutic community: Latent change score analysis. *Journal of Adolescence*, 57, 42-53.
- Tavolacci, M. P., Ladner, J., Grigioni, S., Richard, L., Villet, H., & Dechelotte, P. (2013). Prevalence and association of perceived stress, substance use and behavioral addictions: a cross-sectional study among university students in France, 2009–2011. *BMC Public Health*, 13(1), 1-8.
- Trucco, E. M. (2020). A review of psychosocial factors linked to adolescent substance use. *Pharmacology Biochemistry and Behavior*, 196(172969), 1-35.
- Van Leeuwen, C. M., Post, M. W., Van Asbeck, F. W., Bongers-Janssen, H. M., Van Der Woude, L. H., De Groot, S., & Lindeman, E. (2012). Life satisfaction in people with spinal cord injury during the first five years after discharge from inpatient rehabilitation. *Disability and Rehabilitation*, 34(1), 76-83.
- Wang, F., Huang, L., Zhang, H., Jiang, H., Chang, X., & Chu, Y. (2021). The mediating role of perceived stress on the relationship between perceived social support and self-care ability among Chinese enterostomy patients. *Supportive care in Cancer*, 29, 3155-3162.
- Yang, C., Xia, M., Han, M., & Liang, Y. (2018). Social support and resilience as mediators between stress and life satisfaction among people with substance use disorder in China. *Frontiers in Psychiatry*, 9, 436-460.
- Yang, C., Zhou, Y., & Xia, M. (2020). How resilience promotes mental health of patients with DSM-5 substance use disorder? The mediation roles of positive affect, self-esteem, and perceived social support. *Frontiers in Psychiatry*, 11(588968), 1-10.
- Ye, B., Hu, J., Xiao, G., Zhang, Y., Liu, M., Wang, X., & Xia, F. (2022). Access to epidemic information and life satisfaction under the period of COVID-19: The mediating role of perceived stress and the moderating role of friendship quality. *Applied Research in Quality of life*, 17(3), 1227-1245.
- Zeng, X., & Chen, Y. (2022). Associations of deviant peer affiliation with youths' substance use disorder abstention motivation: The mediating role of perceived social support and the moderating role of collective identity. *Journal of Ethnicity in Substance Abuse*, 21(2), 402-424.
- Zimet, G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G., & Farley, G. K. (1988). The multidimensional scale of perceived social support. *Journal of Personality Assessment*, 52(1), 30-41.